جام جم
ادبیات
LITERATURE
۱۱
چهارشنبه ۳۰ آبان ۱۴۰۳ شماره ۶۹۱۲

«روایت اول شخص از شخص اول» منتشر شد

«روایت اول شخص از شخص اول» به قلم مهدی قزلی، تازه‌ترین اثر انتشارات انقلاب اسلامی وابسته به دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌ا... العظمی خامنه‌ای در هفته کتاب و کتابخوانی منتشر شد. این کتاب روایت‌هایی از حاشیه دیدارهای رهبر معظم انقلاب است. مهدی قزلی از سال ۸۸ تا ۹۷ همراه گروه رسانه‌ای دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌ا... خامنه‌ای در برنامه‌های مختلف و متنوع رهبری حضور داشته است. این برنامه‌ها سفرهای رهبری به اقصی نقاط ایران، جلسات نظامی، جلسات ادبی و فرهنگی، دیدارهای خصوصی و عمومی، دیدارهای خانواده‌های شهدا، رزمندگان دفاع‌مقدس و... را شامل می‌شود. گفتنی است ۴۸ روایت از حاشیه برنامه‌های رهبر معظم انقلاب در این کتاب گردآوری شده که ۳۸ روایت قبلا در پایگاه KHAMENEI. IR منتشر شده بود و ۱۰ روایت برای نخستین‌بار در این کتاب به کتاب‌فروشی‌های سراسر کشور یا پایگاه الکترونیکی انتشارات انقلاب اسلامی به نشانی shop.khameneibook.ir مراجعه کنند.

مهدی قزلی، نویسنده و مدیرفرهنگی است که آثارش در حوزه روایت مورد توجه مخاطبان قرار دارد. پیشتر رهبر معظم انقلاب برکتاب «پنجره‌های تشنه» او تقریظی نوشته بودند که در بخشی از آن درباره کتاب، آمده است: «بسیار خوب و با ذوق و سلیقه نوشته شده است؛ و با نگاه هنرمندانه و کنجکاو و نکته‌یاب.»

همقدم با قلم‌های زهرایی (س)

گزیده‌کتاب‌هایی درباره زندگی و شهادت حضرت فاطمه زهرا (س) را مرور کرده‌ایم

آرش شفاعی
گروه فرهنگ و هنر

بیشتر آگاهی‌ها و اطلاعات ما درباره زندگی حضرت فاطمه زهرا(س) به عنوان یکی از معصومان بزرگوار شیعه از شنیده‌ها و براساس مشاهیری از برخی فرازهای برجسته زندگی ایشان بخصوص در ماه‌های پایان حیات کوتاه ولی ثمربخش ایشان خلاصه می‌شود. شاید یکی از دلایل اصلی، اطلاعات اندک بسیاری از در این باره، مطالعات اندک ما و نداشتن آگاهی نسبت به کتاب‌های خوبی است که در این زمینه منتشر شده است، کتاب‌هایی هم با وجه پژوهشی و تاریخی، هم با روایتی داستان‌نویسانه و ادبی. در این نوشتار چند کتاب خوب در این حوزه را با هم مرور می‌کنیم.

تلفیق تاریخ و ادبیات

«زندگانی فاطمه زهرا(س)» یکی از بهترین کتاب‌هایی است که برای آشنایی با تاریخ زندگی ایشان به قلم یک استاد محقق، می‌توانید بخوانید. این کتاب که امسال به چاپ شصت و پنجم رسیده است، نوشته زنده‌یاد استاد دکتر سید جعفر شهیدی است که دفتر نشر فرهنگ اسلامی آن را منتشر کرده است.

شهیدی را بیشتر به عنوان استاد تمام ادبیات دانشگاه تهران و رئیس مؤسسه لغت‌نامه دهخدا می‌شناسند ولی او علاوه بر وجه ادبیاتی، در حوزه علمیه نیز شاگرد بزرگانی چون حضرات آیات بروجردی و خویی بوده و دروس حوزوی را تا اخذ اجتهاد خوانده بود. به همین دلیل او تسلط فراوانی به زبان عربی و اسناد و روایت‌ها داشت و در نوشتن این کتاب هم بیش از ۷۰ منبع از شیعه و اهل سنت را به‌کار گرفته است. نویسنده مقطع تاریخی از زمان حضور پیامبر اکرم(ص) و تا شهادت حضرت زهرا (س) را انتخاب کرده و همه رویدادهای مرتبط با زندگی دختر پیغمبر(ص) را روایت کرده است.

اما در این کتاب، تنها با وجه تاریخی و اسلام شناسی شخصیت مؤلف روبه‌رو نیستیم و او در این اثر، به ادبیات هم توجه داشته است و گزیده‌هایی از شعرهای شاعران شیعی عربی‌زبان و دختر پیغمبر در شعر فارسی عنوان دو بخش از کتاب است که خود یک پژوهش ادبی مفصل و ارزشمند محسوب می‌شود.

فاطمه فاطمه است

«۱۷۰۰ سال است که همه هنرمندان، چهره‌نگاران و پیکره‌سازان بشر، در نشان دادن سیما و حالات مریم هنرمندی‌هایی اعجازگر کرده‌اند. اما مجموعه گفته‌ها و اندیشه‌ها و کوشش‌ها و هنرمندی‌های همه در طول این قرن‌های بسیار، به اندازه این یک کلمه نتوانسته‌اند عظمت‌های مریم را بازگویند که: مریم مادر عیسی است. و من خواستم با چنین شیوه‌ای از فاطمه بگویم، باز درماندم، خواستم بگویم: فاطمه دختر خدیجه بزرگ است دیدم که فاطمه نیست. خواستم بگویم که: فاطمه دختر محمد (ص) است دیدم که فاطمه نیست. خواستم بگویم که: فاطمه همسر علی است دیدم که فاطمه نیست. خواستم بگویم که: فاطمه مادر حسنین است. دیدم که فاطمه نیست. خواستم بگویم که: فاطمه مادر زینب است. باز دیدم که فاطمه نیست. نه، اینها همه هست و این همه فاطمه نیست. فاطمه فاطمه است...»

این فرازهای کتاب که دلیل نامگذاری این اثر مشهور دکتر علی شریعتی است، به مخاطب یادآور می‌کند که با کتابی خاص و پرشور و با متنی ادیبانه رو به روست. کتاب البته وجه پژوهشگرانه و تحلیلی کم ندارد و با خواندن آن با بخش‌های کمتر گفته شده از زندگی و شخصیت حضرت زهرا(س) آشنا می‌شویم. دغدغه اصلی نویسنده این است که به مخاطب خود ثابت کند چرا باید زهرای مرضیه(س) را به عنوان الگوی خود بپذیرد. برای بیان این موضوع، نقب و نقدی هم به انحرافات در برخورد با «زن» هم در جهان اسلام و هم در غرب می‌پردازد. لحن و نثر هیجانی دکتر شریعتی که در اقبال به اندیشه‌های او در پیش و پس از انقلاب تأثیر بسیاری داشت، هنوز هم خواندنی است و می‌تواند مخاطب را با انگیزه بیشتری به خواندن این کتاب ترغیب کند.

روزگار غریبی است دخترم!

کشتی پهلوگرفته در همان اسمش، نشان می‌دهند، نویسنده یعنی سیدمهدی شجاعی، چقدر ارزش کلمات را می‌شناسد و از صنایع ادبی چگونه برای بیان حرفش استفاده می‌کند. اصطلاح پهلوگرفته دارای ایهام است، هم به معنای پهلوگرفتن با کشتی ارتباط دارد و هم اشاره‌ای به زخمی که بر پهلوی حضرت زهرا(س) نشسته است.

شجاعی در این کتاب، در هر بخش راوی متفاوتی را انتخاب کرده و از زبان او با حضرت زهرا(س) مخاطبه می‌کند. این ۱۴ فصل از زبان حضرت رسول(ص)، حضرت خدیجه(س)، امام حسن(ع)، امام حسین(ع)، حضرت زینب(س)، فضّه، حضرت ام‌کلثوم(س)، آسمان، دو فصل از زبان حضرت علی(ع) و سه فصل از زبان خود حضرت زهرا(س) روایت می‌شود.

شجاعی با قلمی گیرا، توصیفاتی لطیف و ارجاعات تاریخی دقیق، خواننده را به زمان و مکان مطلوب خود می‌برد و داغ شهادت مادر را از زبان این راویان روایت می‌کند. برای آشنایی با نثر شیرین و خواندنی کتاب، بخش کوتاهی از آن را می‌خوانیم: روزگار غریبی است دخترم! دنیا از آن غریب‌تر! این چه دنیایی است که دختر رسول خدا(ص) را در خویش تاب نمی‌آورد؟ این چه روزگاری است که «راز آفرینش زن» را در خود تحمل نمی‌کند؟ این چه عالمی است که دردانه خدا را از خویش می‌راند؟ روزگار غریبی است دخترم. دنیا از آن غریب‌تر. آنجا جای تو نیست، دنیا هرگز جای تو نبوده است. بیا دخترم، بیا، تو از آغاز هم دنیایی نبودی. تو از بهشت آمده بودی، تو از بهشت آمده بودی....

او فاطمه است

کتاب «او فاطمه است» به قلم یک داستان‌نویس است و به همین دلیل، با وجود این‌که اثری جامع و تاریخی درباره زندگی و شهادت حضرت فاطمه زهرا(س) بوده، دارای ارزش ادبی و روانی و خوشخوانی قلم یک نویسنده حرفه‌ای است. کتاب را زهره یزدان‌پناه قره‌تپه نوشته و سعی کرده ضمن روایت زندگینامه حضرت، به مباحث انسان‌شناسی، قرآن‌شناسی، اخلاق، حکمت و معارف اسلامی نیز بپردازد.

نویسنده، ضمن بیان تأثیرگذاری اجتماعی حضرت، شخصیت ایشان را درون خانه نیز توصیف می‌کند و نشان می‌دهد چگونه زن تراز شیعی، ضمن حضور در مهم‌ترین مسائل سیاسی و اجتماعی روزگار خود، به کارهای منزل نیز همت می‌گمارد و تدبیر خانه و تربیت فرزندانش را پیش می‌برد. خواندن این کتاب، به‌خصوص برای مادران جوان و زنان دوستدار مسیر روشن اهل بیت(ع) مفید است.

کتابی تحلیلی درباره فدک

شهید آیت‌ا... صدر یکی از چهره‌های پیش‌رو و آگاه روحانیت شیعی در دوران معاصر بود که آثارش به مشکلات اجتماعی، سیاسی و اقتصادی روزگار ما توجه داشت و همیشه در پی رفع شبهاتی بود که در زندگی مدرن امروز پیش می‌آید، آن هم با زبانی ساده ولی قلمی محققانه و بینشی علمی. «فدک در تاریخ» نوشته این دانشمند شهید، به مسأله تاریخی فدک پرداخته و با بیان سرگذشت فاطمه زهرا(س) پس از رحلت پیامبر(ص)، تاریخچه جغرافیایی-سیاسی فدک و ارزش مادی و معنوی این سرزمین را بیان کرده است.

این کتاب یکی از عمیق‌ترین و دقیق‌ترین کتاب‌هایی است که در تحلیل بخشی از زندگانی حضرت زهرا(س) به نگارش در آمده است. پژوهشی که با نظم خاص افزون بر نقل و نقد دقیق ماجرای فدک، به موضوعاتی عمیق‌تر در اندیشه دینی نیز می‌پردازد.

شهید صدر در این کتاب درباره موضوعی بحث کرده است که جزو مسائل بسیار اختلاف برانگیز مذهبی در طول تاریخ بوده است ولی روش بیان و شیوه استدلال او در عین حفظ رویکردهای مذهبی، بدون تحریک حساسیت‌های طرف مقابل و با رعایت نگاهی منصفانه، عالمانه و محترمانه نوشته شده است.

یک کتاب شعر درباره حضرت زهرا(س)

زنده‌یاد سید حسن حسینی از شاعران تأثیرگذار معاصر بود که در زمان حیاتش کتاب «گنجشک و جبرئیل» را منتشر کرد که از معدود مجموعه شعرهای سپید بود که به صورت کامل به شعرهای عاشورایی اختصاص داشت. «از شرابه‌های روسری مادرم» یکی از مجموعه شعرهای اوست که بعد از درگذشت او از میان شعرهای منتشرنشده‌اش، به انتخاب مرحوم قیصر امین‌پور و محمدرضا عبدالملکیان منتشر شد. سید چندین شعر برای مادرش، مادر آسمانی سادات سروده بود که این شعرها در این کتاب جمع شده است. ویژگی مهم شعرهای این مجموعه، نگاهی ستاینده به مادری باعظمت و آسمانی است که با خدا و ملائک همکلام است:

در افق‌های مبین/ روزی مادرم/ به اتفاق خدا خندیدند/ و آینه معنی شد

چهره‌ای که او از این مادر آسمانی به‌دست می‌دهد، ترجمانی ادبی و شعری از زندگی کوتاه اما سراسر جهاد حضرت زهرا(س) است که در آن شاعر همواره بر پیمان خود با او تأکید می‌کند و به تاریخ اعلام می‌دارد که فرزند خلفی برای این مادر بوده است و البته رثای این مادر شهید در کلامش موج می‌زند:

و تاریخ گل/ عطر غریبی داشت/ وقتی مادرم ایستاده بود/ و با زخم پلک‌های کبودش/ شهید شد!

روایت عشقی آسمانی

«زیر نگاه ماه» به قلم سیدمحمدرضا دربندی روایتی است عاشقانه از زندگی امام علی(ع) و حضرت فاطمه زهرا(س) که از زبان حضرت امیرالمومنین(ع) بیان شده است.

در ادبیات داستانی ایران برای مخاطبان بزرگسال و نیز جوان و نوجوان و حتی کودک، نمونه‌های بسیاری از بازخوانی و روایت بخش‌هایی از زندگی ائمه معصومین علیه‌السلام وجود دارد که براساس آن نویسندگان به فراخور حال مخاطب و نگاه هنرمندانه و پژوهشگرانه خود به بازخوانی و بازنویسی فرازی تاریخی از زندگی ائمه پرداخته‌اند. با این همه در نگارش این دست آثار همواره محدودیت‌هایی از نقطه‌نظر روایت از یک معصوم وجود داشته که تنها گره‌گشای آنها خلاقیت و نگاه هنرمندانه نویسنده بوده است.

زیر نگاه ماه به این اعتبار، اثری است جسورانه و عاشقانه از لحظات زندگی دو نفر از معصومین که در تاریخ زندگی شیعه و نیز در تاریخ اسلام دارای اهمیت بسیار زیادی هستند. با وجود شباهت‌های متعددی که در اسناد تاریخی درباره شرح زندگی این دو معصوم وجود داشته، این کتاب و نویسنده‌اش با خلاقیتی قابل توجه از داشته‌های تاریخی موجود برای خلق روایتی استفاده کرده که ماده خامش را همه مخاطبان کتاب مطلع‌اند اما روایت عاشقانه در بیان آن را تا پیش از این تجربه نکرده‌اند.

نویسنده این اثر با حرکتی ظریف روی مرز احساس و واقعیت تاریخی، به روایتی کوتاه اما عاشقانه از این زندگی پرشور دست پیدا کرده و البته نوشتن روایت عاشقانه از زبان امام درباره بزرگ بانوی جهان اسلام شجاعت می‌طلبد و البته حساسیت.

کتاب از منظر خلق نگاه عاشقانه میان دو چهره آسمانی و مطهر و نیز استفاده از عبارات، جملات و مفاهیمی که در کنار ارائه این رابطه عاشقانه، خدشه‌ای به چهره آسمانی و معصوم این دو شخصیت تابناک تاریخی وارد نسازد، نمونه‌ای درخور توجه به‌شمار می‌رود. این اثر با چنین مختصاتی می‌تواند نمونه‌ای باشد برای حرکت در مسیر خلق آثاری که مبدع نگاهی تازه به زندگی معصومین است و زبانی را برای روایت انتخاب می‌کند که به ذهن و نگاه مخاطب امروزی آثار مکتوب نزدیک‌تر و برای آنها قابل لمس‌تر است. از سوی دیگر این کتاب از منظر توصیف نوع محبت میان این زوج آسمانی می‌تواند راهنمای مهمی در ایجاد سبک زندگی اسلامی در میان زوج‌های جوان از منظر عاطفی و نیز مقاومت در برابر مصائب زندگی باشد.

روایت معتبر

«شرح الف خمیده» مستند داستانی زندگی حضرت زهرا(س) است. مستندی که اساسش تاریخ و روایات و متون معتبر شیعه و اهل تسنن است. کتاب از زاویه دید حضرت خدیجه کبری(س)، حضرت فاطمه زهرا(س) و اسماء بنت عمیس، زندگی دختر پیامبر(ص) را روایت می‌کند. نویسنده که پیشتر رمان «نشان حسن» را در حوزه ادبیات آیینی از او خوانده‌ایم، در این اثر مخاطب را از مکه به مدینه می‌برد تا در مسیر خود از هنگامه تولد حضرت فاطمه(س) به دور از خیالپردازی‌های داستانی و متعهد به خط معتبر تاریخی تا شهادت ایشان برساند. بخشی از کتاب را با هم بخوانیم: «درد دوباره از پهلوهایم شروع شد و بعد در یک نقطه از شکمم جمع شد. عرق، پیشانی‌ام را پوشاند. درد از شکم به کمرم رفت، انگار مهره داغ روی کمرم بگذارند در یک لحظه درد گرفت اما زود آرام شد، انگار که اصلا دردی نبوده است. دوباره صدای طفل در گوشم پیچید: «یا اماه یا خدیجه» مگر می‌شد طنین این صدای بهشتی را بشنوم و درد داشته باشم؟ صدایش آرامشی داشت که نگرانی و درد را از بین می‌برد. این بار هم که صدایش رسید، آرام شدم.»

برش

معمای ناگشوده ذهن بشر

کتاب «حقیقت عظیم» مجموعه بیانات رهبر معظم انقلاب درباره حضرت فاطمه زهرا(س) است. این کتاب را موسسه فرهنگی حدیث لوح و قلم گردآوری و نشر انقلاب اسلامی منتشر کرده است. رهبر معظم انقلاب، حضرت آیت‌ا... خامنه‌ای در مورد مقام حضرت زهرا (س) معتقدند که ایشان معمای ناگشوده ذهن بشر هستند، شناخت قدر و جایگاه حضرت را مافوق فهم ما انسان‌های معمولی می‌دانند. شخصیتی که در عالم خلقت هم‌شأن و هم‌کفو با حضرت علی (ع) دانسته می‌شود و گرچه طول عمر بسیار کوتاهی داشتند. این کتاب، بیانات رهبری از دهه ۵۰ شمسی تا به امروز را شامل می‌شود و در هر فصل، تمامی سخنانی که با محوریت حضرت زهرا(س) ایراد شده به رشته تحریر درآمده است. این کتاب را درواقع می‌توان تاریخی تحلیلی از این شخصیت بزرگ براساس مستندات و روایاتی دانست که یا از زبان دختر رسول خدا(ص) بیان شده یا در مورد ایشان توسط ائمه همام علیهم‌السلام روایت شده‌اند. با این کتاب می‌توان جایگاه والای زن در معارف اسلامی را شناخت و ابعاد منحصربه فرد شخصیتی این بانوی مکرم را کمی بهتر درک کرد.

لزوم توسعه بازار کتاب کودک به خارج از مرزها

فتح‌ا... فروغی رئیس هیات‌مدیره انجمن فرهنگی ناشران کتاب کودک‌ونوجوان با اشاره به لزوم گسترش بازار کتاب کودک‌ونوجوان در بیرون از مرزهای ایران، بیان کرد: اگر بتوانیم در بازار منطقه سهمی کسب کنیم، فرهنگ ایران را گسترش داده‌ایم. از جنبه اقتصادی هم به بازار نشر که اکنون در بحران اقتصادی به سر می‌برد، کمک کرده‌ایم. وی با بیان این‌که اکنون ترکیه موفق شده سهم بزرگی در بازار کتاب کودک‌ونوجوان منطقه کسب کند، افزود: اقتصاد نشر بسیار کوچک است و توسعه بازار کتاب کودک به خارج از مرزهای ایران به رونق اقتصاد نشر کمک می‌کند. باید به بازارهای جهانی راه پیدا کنیم. در بازار نشر، آثار مولانا و سعدی که شاخص ادبیات کشور هستند، در بیرون از مرزهای ایران ترجمه شده و خوانندگان فراوانی دارد. بازار انتشارات حوزه کودک‌ونوجوان این روزها در کشور به شدت رونق دارد. کتاب‌های منتشر شده در بازار ایران هم محتوای متنی و هم تصویرسازی بسیار خوبی دارد. فطرت کودک در تمام دنیا یکسان است و اگر این فطرت را به‌خوبی بشناسیم به‌راحتی می‌توانیم در بازارهای جهانی سهم عمده‌ای کسب کنیم.

برگزاری جشنواره امامت و مهدویت در ۶۶ شاخه

نشست هماهنگی شورای اطلاع‌رسانی چهارمین جشنواره امامت و مهدویت با حضور علی سروری‌مجد، قائم‌مقام دانشگاه آزاد اسلامی و سیدجواد جعفری، مدیرعامل مؤسسه امامت و مهدویت برگزار شد.

سروری‌مجد با اشاره به این‌که فعالیت گسترده و شایسته جشنواره امامت و مهدویت باید در رسانه‌های اسلامی انعکاس مناسبی داشته باشد، گفت: فعالیت‌های خوبی درقالب برنامه‌های جشنواره در کشور اجرا می‌شود که انعکاس مناسبی در فضای رسانه‌ای کشور ندارد و خیلی از مردم از اتفاقات این جشنواره بی‌خبرند.

در ادامه این نشست سیدجواد جعفری، مدیرعامل مؤسسه امامت و مهدویت با اشاره به این‌که چهارمین جشنواره امامت و مهدویت در ۶۶ شاخه در سراسر کشور برگزار می‌شود افزود: اگر از زبان رسانه و هنر بهره گیریم فعالیت‌های‌مان تأثیرگذار خواهد بود.

وی ادامه داد: فعالیت‌های مختلفی درقالب جشنواره امامت و مهدویت مبتنی بر مناسبت‌های ماه‌های رجب و شعبان صورت می‌گیرد؛ به‌طوری که رشد سه‌برابری تعداد شرکت‌کنندگان را در دوره سوم نسبت به دوره اول جشنواره شاهد بودیم.

حمله هدفمند اسرائیل به کتب شیعه

در خبرها آمده بود که در پی حمله رژیم‌صهیونیستی به منزل مرحوم آیت‌ا... سیدمحمد علی‌الامین عاملی، گنجینه ارزشمند و کم‌نظیری از نسخ خطی برخی از کتب شیعی همچون عیون‌اخبارالرضا و شرح لمعه که قدمتی چندصد ساله داشتند، از بین رفت. صهیونیست‌ها در جنگ علیه غزه و لبنان درکنار نسل‌کشی و کشتارهای هدفمند، نابودکردن آثار تاریخی، کتابخانه‌ها، مساجد و از بین‌بردن نقشه‌ها و نسخه‌های خطی را نیز در دستور کار دارند. جام‌جم پیشتر در گزارشی تحلیلی به دلایل این رویکرد رژیم‌صهیونیستی پرداخته بود که با اسکن رمزینه می‌توانید، آن را بخوانید.

کیوآرکد را اسکن کنید